

Pietari Kylmä & Eero Yli-Vakkuri, kuvat Ore.e Jalostamot

Hevoset takaisin maailmankartalle

Taiteilijat kokeilevat, miten hevonen voisi olla osa 2000-luvun teknokulttuuria, jossa tarvitsemme hoivaa siinä missä hevosetkin.

Ajatus hevosesta osana tulevaisuuden kaupunkien saa ihmiset takajaloilleen, sillä hevosta pidetään maatalousyhteiskuntaan kuuluvana elikkona.

Hevonen sijoitetaan vanhaan maailmaan, jossa liikkuminen oli hidasta, kommunikaatio kankeaa ja ympäristö pölyn sekä keuhkotautien riivaamaa.

Modernissa yhteiskunnassa hevonen kuuluu ja näkyy vain sananlaskuissa, mainoksissa ja autojen brändeissä – eikä haise missään. Kuitenkin Suomen hevoskanta on kasvamaan päin, ja valtaosa hevosista elää suurimpi-

en asutuskeskusten liepeillä.

Hevoset ovat siellä, missä ihmisetkin. Yhteinen taipaleemme on pitkä. Kaikkien vanhojen kaupunkien perustukset on raivattu hevosten avulla, ja betonivalujen vahvikkeiksi on laskettu hevosenkenkiä.

Eläimet ovat tehneet näkymättöntyä työtä kaupunkien varjoissa ja olleet mukana historian käännekohtissa.

Sotahistorian ohella hevosilla on ollut merkittävä rooli esimerkiksi tekniikan uudistajina. 1830-luvun Englannissa ajautettiin joukkomellakoihin, kun hevosten pyörittämät mekanisoidut

puimakoneet syrjäyttivät puimiseen erikoistuneet maataloustyöntekijät.

Kun teollisen vallankumouksen aikaisessa Englannissa luovuttiin lapsityövoiman käytöstä, avautui pienikokoisille shetlanninponelle paikka hiilikaivoksista.

Sinnikkäät ponit elivät koko ikänsä kaivosten uumenissa ja kantoivat aikaisemmin lasten raa haamat taakat. Eräs viimeisistä ammattikaivosponeista, 40-vuotias Tony, nukkui pois 2011.

Näiden ja lukuisten muiden esimerkkien kautta hevonen on kirjoitettu sisään eurooppalaiseen elämäntapaan, kuten myös

nauta, lammas, porsas, kyyhkynen ja koira.

Hevosilla on näkyvä rooli myös suomalaisen kulttuuri-identiteetin rakentumisessa. Nykyään kun päätyy puhumaan hevosista torilla, jutusteluun saattaa tarrautua vanhojapartoja, jotka vielä muistavat, minkälainen merkitys hevosilla oli peltotöissä.

Hevonen oli 40 vuotta sitten tavallinen työkaveri.

Työ on yhdistänyt hevosta ja ihmistä ammoisista ajoista. Suhde on ollut symbioottinen.

Ihminen on taktikoinut sään kanssa ja hevonen tarjonnut vetoapua peltotyössä. Molemmat

Tanskassa ja Ruotsissa elää noin 28 hevosta 1000 asukasta kohden. Suomen vastaava luku on tästä alle puolet eli 11 hevosta 1000 asukasta kohden.

ovat nauttineet työn hedelmistä ja olleet riippuvaisia toisistaan. Nyt kun suhdetta ei enää varjosta riippuvuus, voidaan eläimeen tutustua tuoreelta pohjalta.

Modernisaation ansiosta suhde voi olla tulostavoitteeton. Vaikka sato jäisi pieneksi, hevosta ei todennäköisesti tarvitse syödä, eikä sen potkusta katkennut sääri johda vääjäämättä amputaatioon.

Pellosta lähiöksi

Kurjimmillaan hevosten määrä Suomessa laski 400 000 yksilöstä 30 000 kieppeille. Kannan romahdus tapahtui 1950 ja 1980 lukujen välissä.

Hevosten haasteeksi muodostui uuden tarkoituksen löytäminen polttomootoriyhteiskunnassa, jossa lihaskuntoa ei laskettu kilpailuvaltiksi työmarkkinoilla.

Hevosen on ollut kiire keksiä, minkälaisia muita palveluita se voisi vaihtaa ihmisten kanssa.

Romahduksesta selvinneet hevoset ovat jäämässä kasvukustusten puristukseen, ja hevosille suotava tila liikkuu ja laiduntaa

niukkenee, kun kaupunkien liepeiden maa-aloja lunastetaan rakennuskäyttöön ja rakennetaan umpeen.

Näin ikävästi on käymässä esimerkiksi Espoon Kauklahdessa, missä louhoshanke on ajamassa Fagerängin maastotallin ahtaalle.

Samanlaisia jännitteitä on ympäri maata. Muutoin luontosuhteellaan koreilevat suomalaiset jännittävät hevosten läsnäoloa ja pyrkivät ohjelmallisesti ajamaan niitä pois naapurustostaan.

Haasteista huolimatta hevoskanta on elpymään päin, ja maassamme elää nyt noin 75 000 hevosta. Nurmijärvellä hevosia on laskettua olevan noin 700.

Elpymistä on auttanut hevosurheilu, jossa eläimen, sen kasvattajien, ratsastajien, ohjastajien ja omistajien kanttia mitataan kilpailukentillä.

Vuoden 1952 Helsingin olympialaisista alkaen ratsastus on ollut yksi harvoista urheilumuodoista, joissa kilpailijoita ei ole suljettu eri ryhmiin sukupuolen perusteella (ehkä tähän on vaikuttanut se, että hevosillakin tunnustetaan kolme sukupuolta).

Vuonna 1952 kouluratsastuksen hopean voitti Lis Hartel, joka uusi mitalinsa 1956.

Erialaisten kilpailujen aisaparriksi on syntynyt harrastuspiirejä, joiden tavoitteena on luoda ja kehittää eläimen ja ihmisen välistä suhdetta.

Suhde on toki tärkeä myös kilpailukentillä, mutta näiden ulkopuolella hevosten tarjoamat kokemukset ja hoiva korostuvat pyyteettömämmin.

Eläinsuhteet tutkitusti kasvattavat nuorten itseluottamusta, ja tallien sosiaaliset ympäristöt tarjoavat parhaimmillaan kannustavaa vertaisverkoston. Näin tarkasteltuna hevoselle on auennut uusi työsa: yhteisöllisen hyvinvoinnin edistäminen.

Hevoselle on auennut uusi työsa: yhteisöllisen hyvinvoinnin edistäminen.

Hevoset ovat onnistuneet keräämään ympärilleen omistautuneita harrastajia, joille raviratojen varikot tai lähiöiden ratsastustallit

Taiteilijaryhmän Hevoslinja Turusta Helsinkiin noudattelee luovasti vanhan Kuninkaantien polveilemistä modernissa maastossa.

ovat tärkeitä identiteettiä rakentavia ympäristöjä.

Hevosen uusi työ

Ratsutalleilla työskenteleviä hevosia kutsutaan tuntsareiksi eli tuntihevosiksi. Niillä on vaativa tehtävä toimia harjoittelualustoina harrastusta aloitteleville ja edistyneemmille ratsastajille.

Aloittelijat harjoittelevat maasta työskentelyä eli harjaamista, kunnan tarkistamista, liikkuttelua ja taluttelua. Kun perustaidot on omaksuttu, päästään kapuamaan ratsaille. Tuntsarit tekevät pitkiä päiviä ja joutuvat fyysisesti koville, mutta usein jää alleviivaamatta niiden tekemä henkinen työ.

Opetuskäytössä toimivat hevoset työskentelevät päivästä toiseen eri tavoin latautuneiden, eri taitoisten ja kokoisten ihmisten kanssa tarjoten vastineeksi kokemusta hevosesta.

Aloittelija törmää ensimmäiseksi kertomuksiin siitä, minkälaisia tietyt hevoset ovat.

Harrastaja oppii myös useimmiten hevosten nimet ennen kuin tutustuu näiden omistajiin. Tylsimmästäkin tuntsarista liikkuu talleilla juttuja, joilla selitetään sen käytöstä ja temppeja. Eläimen persoona on yhteisesti sepitetyn tarinankudonnan tulosta.

Jutut auttavat ennakoimaan eläinyksilöiden toimintaa. Ne ovat paikallista eläinkäyttätymistie-

Hevoskulttuurista taidetta ja arkea

Hevoslinja-taidehanke tuo hevosen takaisin nykykaan, maanteille, virastoihin, bussien, pyörien ja rautateiden rinnalle osaksi yhdyskuntasuunnittelua.

Hevoslinja on sekalaisen taiteilijaryhmän hanke, joka tutkii nykyaikaista hevosculttuuria. Projektin näkökulmasta eläimet tarjoavat innovatiivisia mahdollisuuksia pyristellessämme kohti ekologisesti kestäviä ratkaisuja.

Projektin ajatuksena on ratsastaa Turusta Helsinkiin Suurta rantatietä, joka tunnetaan nykyisin Kuninkaantienä.

Matka-aika jää reilusti jälkeen vuonna 1790 matkustaneen Johan Georg af Sillénin ajasta. Sillén pyyhälsi matkan 27 tunnissa: "Koko yön ajoimme loppuunajettujen luurankojen perässä syvässä hiekassa melko mäkistä tietä."

Hevoslinjalaisten mukaan hevosten ajattelu ei tar-

koita paluuta menneisyyteen.

Nykyään eläinsuhteet mahdollistavat harppauksen tulevaisuuden yhteiskuntiin, jotka eivät perustu ainoastaan eläinten oikeuksien kiistämiseen ja fossiilisten polttoainesten tarjoamaan jättimäiseen energiasyötteeseen.

Projektin maalailuissa tulevaisuudenkuviissa eläinten tunteminen ja tämän tuntemuksen myötä solmittavat uudet yhteiskuntasopimukset ovat teknisen ja kulttuurisen kehityksen lakipiste.

Pietari Kylmä & Eero Yli-Vakkuri

Taideprojektia rahoittaa Koneen säätiö.

Helsinki-Turku-moottoritien ja kattavan huoltoasemaverkoston pohja laskettiin jo vuonna 1649, kun Ruotsin kruunu virallisti kestiekievarijärjestelmän. Kestiekievarit huolehtivat matkustajien ruokailusta ja yöpymisestä, sekä hevosten saatavuudesta. Jokaisella kestiekievarilla piti valtiollisen asetuksen mukaan olla kahdeksan hevosta saatavilla. Kestiekievarilaitos lakkautettiin lopullisesti vasta vuonna 1955.

dettä. Ratsastettaessa seipitetyjä teorioita kokeillaan käytännössä.

Kokemus hevosesta on aina yllättävä, koska teorit harvoin mallintavat käytöstä oikein.

Ajatus "hevoset yllättävät aina" lienee pätevin nyrkkisääntö selittämään niiden käytöstä. Siksi, jos tuntsari ei yllätäkään, eikä hevonen näin vastaakaan mielikuvaa, se saatetaan tulkita ärsyttäväksi, laiskaksi tai viimein masentuneeksi!

Täydellinen sessio tuntikäytössä toimivan hevosen kanssa sisältää koko draaman kaaren.

Alkuun hevonen on etäinen, sitten se voitetaan puolelle ja koetaan itsen ylittämisen. Ohjelman päätteeksi hevosesta luovutaan, tunnustetaan hetken ohikiitävyys ja pitkäaikaisen suhteen mahdottomuus. Laiskimmat tuntsarit ovat parhaita draamaohjaajia.

Hevosten luoma draama energisoi harrastajia, edistää työssä jaksamista ja elämänhallintaa.

Hevoslinja-taidehanke tutkii, olisiko nykyinen kattava harrastustalliverkosto sovellettavissa vastaamaan vuosisatoja toiminnaissa ollutta kestiekievarijärjestelmää. Hevosliikennöinnin infrastruktuuri on olemassa, on vain keksittävä, miten sitä käytetään.

Uudet taloudet

Ympäristön hyvinvointia edistääksemme kannattaa kuvitella tulevaisuuksia, joissa eläimillä on käytännöllinen rooli energiatuotannossa sekä osana liikennöintiverkostoja.

Merkkejä murroksesta on jo. Norjan Kirkkoniemellä turistit kuljetetaan lentokentältä hotellille koiravaljakoilla.

Tällaisia muotoja eläinten ja ihmisten yhteistyöstä on helppo

kuvitella (kuten peltotöitä tai metsänraivausta hevosmetsureiden johdolla), mutta tarjolla on myös mielikuvituksellisempia vaihtoehtoja.

Pyritykset kestävän kehityksen edistämiseksi voi olla antoisia prosesseja, ja konkreettisia energiataloudellisia ratkaisuja saattaa löytyä odottamattomista kehityssuunnista (kuten yhteistyöstä eläinten kanssa).

Ruotsissa on kehitetty lämmi-

tysjärjestelmiä, jotka hyödyntävät hevosen lantaa. Suomessa lannanpolttoinnovaatiot ovat toistaiseksi tyssänneet EU-lakien tulkintaan.

Eräät sähköä ja modernia tekniikkaa välttelevät Pohjois-Amerikan mennoniitta-yhteisöt ovat jatkaneet hevostoimivien työkalutekniikoiden kehittämistä.

Yhteisön valmistama Athens-hevosjuoksumatto kykenee tuottamaan 7 baaria ilmanpainetta, joten sen avulla on mahdollista käyttää yleisimpiä paineilmatyökaluja. Athensin avulla hyrräävät jääkaapit ja kastelujärjestelmät.

Energiaa tuottava hevostoimimatto tarjoaisi vaihtelua myös meikäläisille talleissaan talvipakkasissa kärvisteleville hevosille.

Ehkäpä mielekäs kehityssuunta olisi, että neliraajaisilla tehdyt työmatkat voitaisiin jatkossa vähentää verotuksessa.

Hevosilla tehtävien työmatkojen verovähennysoikeus edistäisi hevostaloutta harppauksella ja olisi perusteltua, sillä meillä on Suomessa muutenkin tiukat nopeusrajoitukset.

Lamborghini-ostoksia ei voi perustella kiireellä, silti urheiluautoilla tehdyt työmatkat voidaan vähentää verotuksessa.

Kilometrikorvaukset hevoskyydeistä toimisivat positiivisena viestinä alan yrittäjille ja tyylikäänään brändinä koko Suomelle.

Myös suunnitelmat Tuusulan hevoskylän kehittämiseksi ovat inspiroivia ja puoltavat ajatusta siitä, että hevonen kuuluu eurooppalaiseen kulttuurimaisemaan.

Tuusulassa hevosyrittäjiä aiotaan houkutella kuntaan kaavoittamalla hevoskylää Kellokoskelle, Jokelaan ja Rusutjärvelle. Jokelan ja Kellokosken alueista on tarkoitus tehdä vähintään 50 hehtaarin keskittymiä, joissa voi olla perustilojen lisäksi esimerkiksi maastoreittejä, hevosklinikkoita, kengityspalveluja ja alan myymälöitä.

Myös Orimattilassa toimii hevoskylä, jonka kunta on jälkikäteen kaavoittanut hevosille.

Ruotsissa taas on ollut hevoskylä jo pitkään. Eläimen avulla voidaan ylläpitää niittyjä, torjua metsittymistä ja parantaa näkyvyyttä teiden läheisyydessä.

Auto- ja hevosliikenne eivät sulje toisiaan pois. Vielä 1950-60-luvuilla Nurmijärvelläkin autot ja hevoset liikkivat samoilla teillä. Nurmijärven kotiseutuhistorian tuntija Timo Klaukka (1945–2009) on kertonut, että hevoset eivät myöskään pelänneet autoja, mikäli ohjastajilla pysyi pää kylmänä.

”Klaukkalan kylänraitilla eteni

jalankulkijoita, pyöräilijöitä, hevosajoneuvoja ja yhä useammin myös autoja... Kun ohjaksia ei tiukannut eikä itse osoittanut pelon merkkejä, heilutteli ruuna hetken kaulaansa auton lähestyessä, mutta sitten matka jatkui kaikessa rauhassa”, Klaukka kirjoitti kirjassaan *Aikamatka Nurmijärven historiaan*.

Edellä kuvattu monimuotoinen ja -lajinen liikenneympäristö on nykynäkökulmasta edistysellinen.

Mitä jos teknisen kehityksen päämääränä onkin syvällisempi tutustuminen hevoseen?

Vaihtoehtona on yhä teknisempi ja monotonisempi ympäristö, josta poikkeaminen koetaan turvallisuusriskinä, toiset eläimet vieraslajeina ja liikenteen nopeusrajoitukset normina.

Samalla toimistotyöläiset pyrkivät helpottamaan selkäkipujaan satulatuolien avulla, mikä viimeistään paljastaa kaipuun hypätä ratsun selkään. Tuoleissa löhöily on johtanut suuriin kansanterveysongelmiin, jotka voitaisiin kuitata parantamalla mahdollisuutta ratsastaa lähikauppaan.

Hevosilla tehtävällä työllä on Suomessa pitkät perinteet, ja hevoset myös luovat ympärilleen uusia talouden ja yhteisöllisyyden muotoja.

Tuusulan hevoskylähankkeiden yhteydessä on ymmärretty, että hevosiin liittyy merkittäviä

Neliraajaisilla tehdyt työmatkat voitaisiin vähentää verotuksessa.

liiketaloudellisia mahdollisuuksia.

Tämä kaikki vaatii uudenlaista yhdyskunta- ja liikennesuunnittelua, laidunmaita teiden läheisyyteen, mahdollisuuksia kiertää suurimmat liikennekeskittymät sekä kattavaa vierastalliverkostoa.

Tuusulassa on todettu, että hevoskylät ovat paitsi hevosihmisten myös hevosettomien etu, kun toimintaa ei ripotella sinne tänne, vaan keskitetty tietyille alueille. Samalla luvissakin on tarkoitus joustaa.

Nyt tontin pitää Tuusulassa olla vähintään kaksi hehtaaria, jotta siinä voi pitää hevosia, mutta hevoskylässä tontti voisi olla pienempi.

Alla kuvissa jutun kirjoittajat Pietari Kylmä (vas) ja Eero Yli-Vakkuri (oik).

Hevonen taiteilijana

Tallitarinoissa korostetaan hevosten rajatonta ruokahalua ja ponien oveluutta. Eläimessä nähdään siis suunnilleen samoja piirteitä kuin taiteilijassakin.

Kirjailija Robert Musilin romaanissa *Mies vailla ominaisuuksia* irvailaan modernille yhteiskunnalle, jossa hevonenkin voidaan korottaa neroksi: ”Nerokas ravihevonen kiteyttää sen, mitä on olla mies ilman ominaisuuksia.”

Kun moderni ihminen intoilee hevosurheilun parissa ja nostaa eläimen luovaksi yksilöksi, hän tulee Musilin romaanin mukaan paljastaneeksi oman alennustilansa.

Mutta entä jos Musilin kertoja onkin väärässä? Voisiko hevonen sittenkin olla nero?

Kun ratsastetaan ojanviertä tai metsäpolkua, tai kuljetetaan tavaraa pois talvisesta maastosta, hevonen paljastaa nerokkuutensa.

Ohjat on pidettävä löysällä, jotta hevonen pääsee löytämään omat reittinsä. Varmajalkainen ratsu tai työhevonen ei jätä emäntäänsä pulaan, sillä se on erikoistunut liikennöintiin liittyvään ongelmanratkaisuun. Se löytää omat polkunsä ja hätätapauksessa vie ratsastajansa kotitalolle omatoimisesti. Tähän ei auto kykene.

Hevosella on myös energiataloudellista nerokkuutta. Kuljettaessaan ihmistä kaupungista toiseen hevonen luo energiaa lihastyön ja polttoaineeksi kelpaavan lannan muodossa.

Kestävän kehityksen näkökulmasta kannattaa harkita enemmän suhdettaan hevoseen kuin

keskittyä vuoraamaan itseään puettavalla elektroniikalla, joka mahdollistaa jatkuvan sähköpostin tarkistamisen.

Tulevaisuudessa yhä useampi suomalainen saa elantonsa palvelamalla ja hoivaamalla toisia. Kun on tunnustettu hevosen rooli hoivaeläimenä, voidaan nähdä sukulaisuus nykytyöläisen ja hevosen välillä.

Satulatuoliteollisuuden palveluma toimistotyöläinen ja ratsun tarjoama psyko-fyysinen hoivatyö liikkuvat samoilla talouden alueilla. Heidän neroutensa on sopeutumista monimutkaisiin työympäristöihin, mahdollisuuksien näkemistä tiukentuvien työolojen puristuksessa, luovuutta luoda uusia ekonomioita ja hellyyden alueita.

Taiteilijoiden Hevoslinja-hanke haluaa osoittaa, että hevosella on yhteiskunnassa aktiivinen rooli muutenkin kuin urheiluvälineenä, statussymbolina tai traktorina.

Hevonen osallistuu nyky-yhteiskunnan hienojakoiseen työ- ja kulttuuriin täysipainoisesti. Se voidaan nähdä taiteilijana, luovana yksilönä, joka vaikuttaa omien ympäristöjensä mahdollisuuksiin.

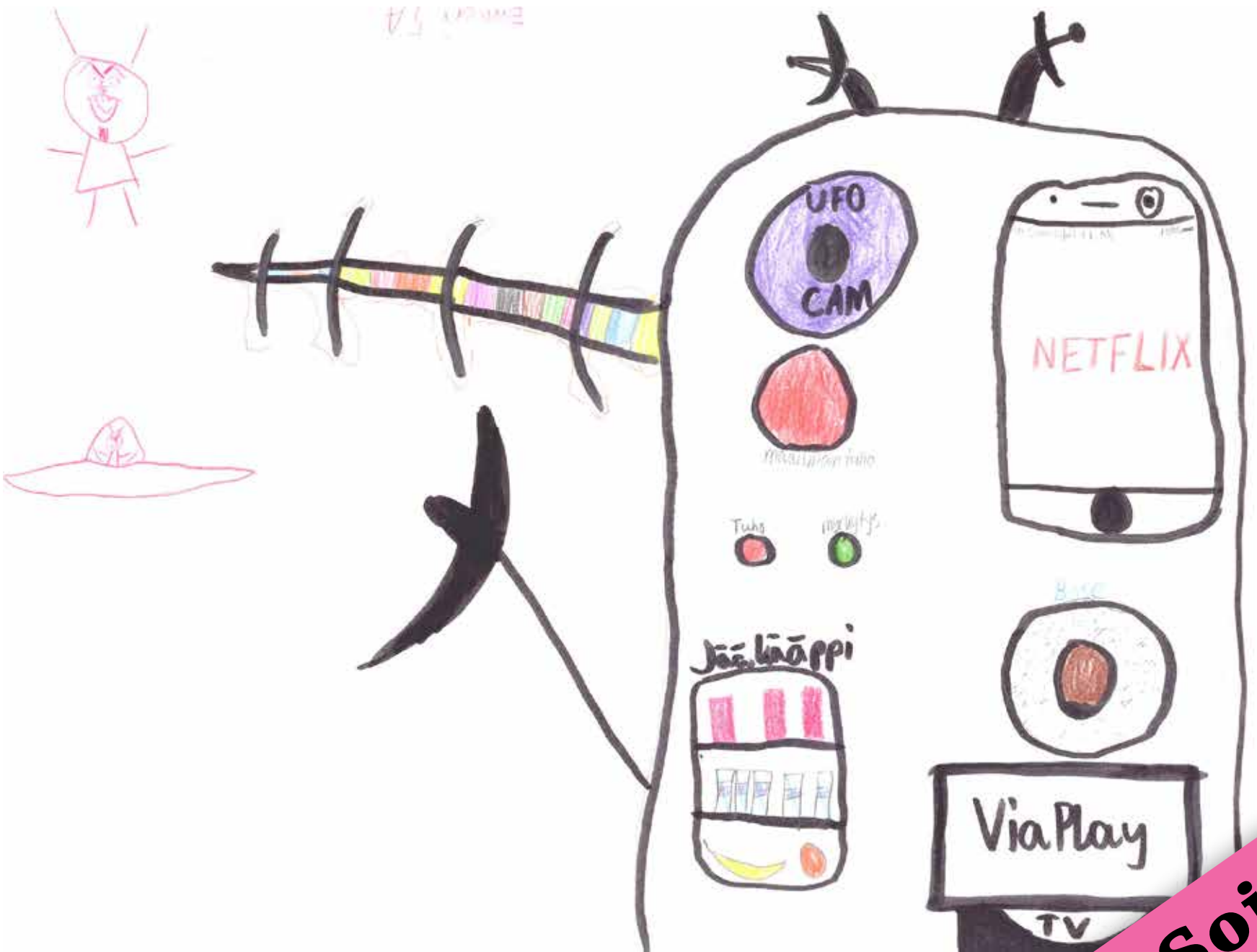
Taidekuraattori Jussi Koitela on puhunut taiteilijoiden mahdollisuudesta luoda uusia ekonomioita tilanteessa, jossa hyvinvointivaltion jatkuvuus on uhattuna ja omaehtoisen, luovan toiminnan taloudelliset reunaehdot tuntuvat tukahduttavilta.

Yksi tällainen taiteilija voisi olla hevonen. Se on kyennyt muokkaamaan ympäristönsä kehitystä. Se on nero.

Pietari Kylmä & Eero Yli-Vakkuri

KLAUKKALA, LEPSÄMÄ, KIRKONKYLÄ, RAJAMÄKI JNE.

Kulttuuri kylässä

Syksy Soi!
Kulttuurifestivaali 12.-14.9
Klaukkalassa ja
Lepsämässä

Sisällys

Syksy Soi! Klaukkalassa
s. 17-27

Kierrä Taidekieppi! s. 6 & 34

Nyt ratsaille s. 12

Satu Sopanen
s. 4

Jukka Linkola s. 21

Graffitteja, kyllä kiitos s. 33

Roinelan Club Afterlife s. 26

Lukupiirit kutsuvat s. 36

**Kulttuuri kylässä -lehden
toimittivat mäntysalolaiset
Hanna Kuusela ja Kimmo Jylhä.**

Tehdään Impivaara

Niin monet kerrat olen kuullut Nurmijärven olevan Impivaara. Kannattajille Impivaara tarkoittaa lintukotoa, jossa kaikki on hyvin ja kavala maailma kaukana. Vastustajille se taas on takapajula, jossa asuu älämölöinen joukko.

Minun unelmissani on olemassa kuitenkin vielä kolmas Impivaara – sellainen, josta filosofi Tere Vadén on kirjoittanut. Se Impivaara on hanke, joka vaatii uuden opettelemista, vieraiden taitojen omaksumista ja tulevaisuuden rakentamista. Se ei ole lintukoto eikä takapajula, vaan paikka, joka on mahdollinen vain yhdessä rakentaen.

Siellä yksi opettelee polttamaan puupolttoista keramiikkaa ja toinen ratsastamaan hevosta ymmärtäen. Siellä jokainen voi valita oman – kiemuraisenkin – polkunsaa ja silti kuunnella toisia. Sinne uudet ihmiset, myös kaukaa tulevat, ovat tervetulleita rakentamaan uutta elämäänsä. Siellä jokainen saa valita oman rauhallisen elämäntiensä, ja silti kokoontua yhteen – vaikkapa tulevaan monitoimitaloon.

Tällaista Impivaaraa Syksy Soi! -festivaali, Taidekieppi ja tämä lehti yrittävät mielikuvissani rakentaa. Yhdessä nämä kulttuuritapahtumat kokoavat yhteen lähes sata tekijää – ja ne koskettavat useampaa tuhatta kuntalaista. Niistä mikään ei kuitenkaan synny ilman toisten tukea.

Kulttuurin tekeminen vaatii työtä, mutta antaa paljon: se opettaa elämään ja tulemaan toimeen yhdessä.

Ehkä joku haluaa lopulta muuttaa pois, kun aika Impivaarassa tulee täyteen. Mutta toivotaan, että ennen sitä elo Impivaarassa on opettanut ainakin jotain hyvää. Toivotaan, että se on opettanut elämään yhdessä uutta rakentaen.

Hanna Kuusela

**Lähetä palautetta osoitteeseen
kulttuurikylassa@gmail.com**

**Kannen kuva:
Elmeri 5a, Klaukkalan
koulu.**

Kulttuuri kylässä -lehti on Nurmijärvellä kotiin ja paikallisissa yrityksissä jaettava kulttuurilehti. Edistää kulttuuria ja musiikkikulttuuria osana 12.–14.9.2014 pidettävää Syksy Soi! -tapahtumaa. Ilmestymispäivä 31.8.2014. **PAINOS:** 20 000. Jakelu Ilmajakeluna Nurmijärvellä. **KOTIJAKELU:** 16 000 nurmijärveläistaloutta. Painopaikka Almannan, Tampere. **TOIMITUS:** Hanna Kuusela (hanna.r.kuusela@gmail.com, 050 5142264) & Kimmo Jylhä (kimmo.jylhamo@gmail.com) **ULKOASU/TAITTO:** Kimmo Jylhä. **KUSTANTAJA:** Nurmijärven muskantit / Kuusela & Jylhä.